

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

Əlyazması hüququnda

XALQ RƏSSAMI ELDAR MİKAYILZADƏNİN YARADICILIĞI AZƏRBAYCAN XALÇA MƏKTƏBİ ƏNƏNƏLƏRİ KONTEKSTİNDƏ

İxtisas: 6218.01 – Dekorativ-tətbiqi sənət

Elm sahəsi: Sənətsünaslıq

İddiaçı: **Aytən Azad qızı Əfəndiyeva**

fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün
təqdim edilmiş dissertasiyanın

A V T O R E F E R A T I

Bakı – 2025

Dissertasiya işi Azərbaycan Rəssamlıq Akademiyasının “İncəsənət tarixi” kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər: sənətsüənslıq üzrə elmlər doktoru,
professor
Sevil Yusif qızı Sadıxova

Rəsmi opponentlər: sənətsüənslıq üzrə elmlər doktoru,
professor
Rəna Həbib qızı Abdullayeva

sənətsüənslıq üzrə fəlsəfə doktoru
Nəzakət Vaqif qızı Səfərova

sənətsüənslıq üzrə fəlsəfə doktoru
Asya Əlimövsum qızı Şirəliyeva

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Azərbaycan Rəssamlıq Akademiyasının nəzdində fəaliyyət göstərən FD 2.34 Dissertasiya şurası

Dissertasiya şurasının

sədri: Xalq Rəssamı, professor
Fuad Məmməd Emin oğlu Salayev

Dissertasiya şurasının elmi
katibi: Sənətsüənslıq üzrə fəlsəfə doktoru,
docent
Xənim Zahirxan qızı Əsgərova

Elmi Seminarın sədri:

 Xalq rəssamı, professor
Arif Məhəbəli oğlu Əzizov

İŞİN ÜMUMİ SƏCİYYƏSİ

Mövzunun aktuallığı və işlənmə dərəcəsi. Dünyanın mədəni xəzinəsində zəngin mənəvi dünyanın, istedadın və xalqların həyat fəlsəfəsinin təcəssüm olunduğu sənət sahələri var. Azərbaycan xalqına məxsus bu cür sənət növləri arasında xalçaçılıq xüsusi yer tutur.

Xalçalar xalqın tarixi, milli və mənəvi kökləri və dəyərləri haqqında mənbə bazasıdır. Dünya sivilizasiyasının maddi və mənəvi zənginliyinə əvəzsiz töhfələr vermiş Azərbaycan xalçaçılıq sənəti əsrlər boyu milli ənənələrin və milli mentalitetin bariz nümunəsi olmuşdur.

Min illərdir varlığını davam etdirən qədim köklərə malik bu sənət növü təcrübəli xalça ustalarının təcrübəsini mənimsəmiş peşəkar xalçaçıların sayəsində bu gün də inkişaf yolunu davam etdirir. Bu gün də öz aktuallığını qoruyan xalça sənəti mürəkkəb və eyni zamanda səliqəli ornamentasiyası, mükəmməl kompozisiyası, maraqlı süjetləri ilə təkə müasir xalça sənətkarlarını deyil, həm də geniş tamaşaçı auditoriyasını ovsunlayır və valeh edir.

Müasir dövrdə xalçaçılıq texnikasından istifadə etməklə sənət əsərlərinin yaradılması yeni təkan və imkanlar əldə edərək, rəssamlara nəinki təcrübə aparmağa, həm də ən cəsarətli ideyalarını reallaşdırmağa imkan verir. Eyni zamanda, sənətdə yeni təmayüllərə baxmayaraq, zamanın sınağından çıxmış klassik kompozisiyalar populyarlığını qoruyur.

Xalqın mənəvi aləmində layiqli yer tutan Azərbaycan xalça sənətinin uğurlu davamçılarından biri də xalça sənətimizin yenilənməsinə və modernləşdirilməsinə mühüm töhfələr vermiş Azərbaycanın Xalq rəssamı Eldar Mikayılzadədir. SSRİ Rəssamlar İttifaqının (1986), Rusiya Rəssamlar İttifaqının (2004) və YUNESKO-nun nəzdində Rəssamlar İttifaqının üzvü olan Eldar Mikayılzadənin əsərləri Rusiya, Böyük Britaniya, Fransa, Türkiyə, Səudiyyə Ərəbistanı və Küveytdə şəxsi kolleksiyalarda saxlanılır.

Hələ ötən əsrin 80-ci illərinin ortalarında peşəkar xalça rəssamlarının işi ilə asanlaşdırılan milli xalça sənətinin dirçəlişi başladı ki, bunun da əsasını Azərbaycanın Xalq rəssamı Lətif Kərimov qoymuşdur. Azərbaycan xalça sənətində yeni cərəyanın

davamçısı Eldar Mikayılzadə (1978-1983) M.A. Əliyev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunda (indiki Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti) xalça rəssamı kimi klassik bədii təhsil almışdır.

Eldar Mikayılzadə müxtəlif janrlarda Azərbaycan təsviri və dekorativ-tətbiqi sənət növlərində əvəzolunmaz sənət əsərləri yaradan fərdi dəst-xətti olan rəssam kimi tanınır. Bu, ilk növbədə, orta əsr Şərq miniatür rəsmi üslub komponentlərinə əsaslanan dini və mənəvi mövzuların əsas atributu xalqın zəngin milli və mənəvi dəyərləri olan xalça kompozisiyalarına aiddir. Rəssamın xalça əsərlərinin rəng komponenti, şübhəsiz ki, onun yaradıcı təxəyyülünün bəhrəsidir və eyni zamanda, xalqın mənəvi dünyasını əks etdirir.

Xalq rəssamı Eldar Mikayılzadə öz orijinal əsərləri ilə uzun illərdir ki, Azərbaycanda xalçaçılığın inkişafına xidmət edir. Həyatını milli xalça sənətinin inkişafına həsr etmiş Eldar Mikayılzadə özünəməxsus əsərləri ilə Azərbaycan xalçaçılıq salnaməsində yeni səhifə açmışdır. Onun ornamental, süjet-tematik və portret xalça kompozisiyaları şübhəsiz ki, böyük maraq doğurur və bütün dünyada tanınır.

Onun yaradıcılığı dəzgah və monumental rəsmlərlə, eləcə də dekorativ sənətin bədii metal kimi sahələrinə aid əsərlərlə zəngindir. O, həmçinin 1992-ci ildə tədavülə buraxılmış, Azərbaycanın hər bir bölgəsinin dahi şəxsiyyətlərinin portretlərini əks etdirən, mədəniyyət abidələri, flora və fauna nümunələrinin təqdim olunduğu yeddi nominalı milli pul əskinasın – manatın eskizlərinin müəllifidir.

Qeyd etmək lazımdır ki, xalq sənətkarının yaradıcılığı indiyə qədər sisteməlik və hərtərəfli öyrənilməmişdir. Rəssamın muzeylərdə, şəxsi kolleksiyalarda və qalereyalarda saxlanılan əsərləri bədii orijinalıq baxımından elmi təsvir və təhlillərə məruz qalmamışdır. Eldar Mikayılzadənin yaradıcılığının elmi tədqiqi şübhəsiz ki, sənət tariximizi genişləndirəcək, eləcə də müasir Azərbaycan təsviri və dekorativ-tətbiqi sənətinin inkişafına təkan verəcəkdir. 1980-ci illərdən Azərbaycanın yaradıcılıq məkanında ən məşhur rəssamlardan biri olan Eldar Mikayılzadənin yaradıcılığının tədqiqinin məqsədəuyğunluğu onunla müəyyən edilir ki, yüksək

peşəkarlığı ilə seçilən, ilk növbədə milli mövzulara və mənbələrə əsaslanan rəssamın əsərləri, sənətkarın özünəməxsus ifadəsi, stilistik xüsusiyyətləri və dəst-xətti Azərbaycan incəsənətinin bədii arsenalını zənginləşdirərək, Azərbaycan incəsənəti tarixində yeni parlaq səhifə açmışdır. Bu cəhətlərə əsaslanaraq sənətkarın yaradıcılığını sənətsünaslıq nöqteyi-nəzərindən araşdırmağın zəruriliyini iddia etmək olar.

Xalça həmişə bir çox tədqiqatçının tədqiqat obyektinə olmuşdur. İstedadlı rəssamın xalça kompozisiyalarının tədqiqinə sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru, professor Rəya Tağıyeva müraciət etmiş, rəssamın məşhur ornamental və portret xalça əsərlərini təhlil etmişdir.¹ Eldar Mikayılzadənin yaradıcılığına Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq üzrə elmlər doktoru, professor Kübra Əliyeva da müraciət edib.

Eldar Mikayılzadənin yaradıcılıq axtarışlarına bir sıra məqalələr həsr edən Azərbaycanın Əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Ziyadxan Əliyev, rəssamın əsərlərindəki mənalı, fəlsəfi konturlarını tədqiq edir.² Zəngin vizual

---

¹ Tağıyeva, R. Səmimiyyətin və peşəkarlığın harmoniyası // – Bakı: “Xalq qəzeti” – 2016. 24 yanvar. – S.7.

² Əliyev, Z.A. Xalça sənətimizə layiqli töhfə [Hacı Eldar Mikayılzadənin “Şəbi-hicran” xalçası haqqında] // – Bakı: “Azərbaycan” - 2007.- 10 iyun.- S.6; İlmələrin nağılı: [xalçaçı rəssam E.Mikayılovun eskizi üzrə toxunmuş “Şəbi-hicran” xalçası haqqında] // - Bakı: “Bakı” - 1983.- 11 fevral; “Şəbi-hicran” xalçası: [xalçaçı rəssam Eldar Mikayılov haqqında] // - Bakı: “Azərbaycan təbiəti”-№1,11 fevral - 1983.- S.24-26; Bənzərsiz xalça rəssamı: rəssam Hacı Eldar Mikayılzadə – 50 // - Bakı: “Qobustan” – 2006.-№4.- S.34-37; Xalçanı yerdən göyə qaldıran sənətkar: [xalçaçı rəssam Hacı Eldar Mikayılov haqqında] // - Bakı: Panorama.- 1999.- 23 fevral.- S.4; Ecəzkar xalçaların yaradıcısı: Eldar Mikayılzadənin “Kəhkəşan” xalçası dünya xalçaçılığında yeni sözdür // - Bakı: “525-ci qəzet” – 2013.17 yanvar – s.7; Ənənə və müasirlik: [Azərbaycan xalçaları haqqında yaradıcılıq axtarışları] // - Bakı: “Ədəbiyyat və incəsənət” – 1983.- 12 avqust. – s.2; Dünya şöhrətli sənətkar // - Bakı: “Bakı” - 1983.- 3 sentyabr; Xalçalar aləmində: [Azərbaycan Xalçası və Xalq Tətbiqi Sənəti Dövlət Muzeyindən reportaj] // - Bakı: “Kommunist”- 1983.- 3 sentyabr; Nadir xalça: [xalça ustası Cəfər Mucirinin toxuduğu “Saib Təbrizi” xalçası haqqında incəsənət adamlarının fikirləri] // - Bakı: “Ədəbiyyat və incəsənət” - 1980.- 12 sentyabr.- S.5; Eldar Mikayılzadə // Albom-kataloq – Bakı: Letterpress” – 2013; Ecəzkar xalçaların yaradıcısı. Eldar Mikayılzadənin “Kəhkəşan” xalçası dünya xalçaçılığında yeni sözdür

materialı ilə həm xalça, həm rəssamlıq, həm də istedadlı ustadın qrafika işləri, eləcə də dekorativ-tətbiqi sənət əsərlərinin illüstrasiyalarından ibarət olan Ziyadxan Əliyevin monoqrafiyası xüsusi maraq doğurur. Onun 2013-cü ildə nəşr etdirdiyi “İlmələrin hikməti” adlı kataloqu Eldar Mikayılzadənin yaradıcılığına həsr olunmuş bir neçə qiymətli nəşrlərdən biridir.³

Sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Aida Sadıqovanın XX əsrin ikinci yarısında Azərbaycanın xalça sənətinə həsr olunmuş monoqrafiyası da müəyyən maraq doğurur.⁴

Bundan əlavə, Eldar Mikayılzadənin süjetli xalçalarında əhəmiyyətli simvolların öyrənilməsinə həsr olunmuş sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Fəridə Mir-Bağırzadənin məqaləsi də daxil olmaqla, ustadın yaradıcılığına çoxsaylı nəşrlər həsr olunub.⁵

Rəssamın müxtəlif səviyyəli sərgilərdə iştirakı, yaradıcılıq nailiyyətləri, son illərdə ustadın ayrı-ayrı əsərləri haqqında internetdə yerləşdirilən məlumatlar da mühüm əhəmiyyət kəsb edir.⁶

// - Bakı: “525-ci qəzet” – 2013, 17 yanvar – s.7; Dünyanın ən unikal xalçalarının yaradıcısı. “Şəbi-hicran”dan “Kəhkəşan”a qədər uzanan həsrət dolu 29 il. 15.03.2017. https://azertag.az/xeber/Dunyanin_en_unikal_xalchalarinin_yaradicisi-1043481; Bir əsərin tarixçəsi. “Səttarın arzusu” necə yarandı? // - Bakı: “Mədəniyyət” – 15 iyun 2018; “Şəki qrupu” xalçalarının yaradıcısı.

<https://medeniyyet.az/page/news/55599/.html?lang=az>

³ Əliyev, Z.A. İlmələrin hikməti / Z.A.Əliyev – Bakı: Litterpress –2013 – 256 s.

⁴ Садыгова, А.А. Ковровое искусство Азербайджана II половины столетия / А.А. Садыгова – Баку: Тəknur – 2013 – 160 с.

⁵ Мир-Багирзаде, Ф.А. Сюжетные ковры Эльдара Микаилзаде и значимые в них символы. Сучасне ісламознавство: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, 2020. №2. С.34–44. e-mail: faridamb2013@gmail.com DOI: 10.25264/2707-4013-2020-2-34-44 Journal of the Modern Islamic Studies: scientific journal. Ostroh: Publishing NaUOA, 2020. № 2. ISSN 2707-4013 СТАТТІ / ARTICLES 35 © Мир-Багирзаде Фарида Алтай кызы

⁶ Bayramov, A. Azərbaycan xalçası: milli və ümumbəşər sərvət // - Bakı: “Mədəniyyət” – 2006 – 23 sentyabr – s.8; Məmmədli, H. Xalçalarımız dünyanı gözür // - Bakı: “Mədəni-maarif” – 2000. №1 – s.12. Алиев, З.А. Уникальный ковер // – Москва: «Наука и жизнь» – 1981, №5 – 31 с.; Алиев, З.А. Художник-сказочник из Баку // – Москва: «Наследие» – 2006, № 5 (23), с. 21. Багирова, А. Азербайджанские ковры // «Промысловая кооперация» – 1949, №4 – с.22. Баннаева, Н. Ковры Шеки: зарождение традиции // Каспий – 2019 – 20 июля . – с.9.

Eyni zamanda, sənəti yüksək bədiiliyi qoruyub saxlayan və böyük fərdiliyə malik olan bu istedadlı insanın çoxşaxəli yaradıcılığının geniş və hərtərəfli tədqiqinin azlığı nəzərə çarpır. Beləliklə, Eldar Mikayılzadə sənətinin hərtərəfli elmi tədqiqinə böyük ehtiyac var, onun müasir Azərbaycan xalça sənətinin inkişafına verdiyi töhfənin bədii-estetik dəyərinin müəyyən edilməsi milli sənət tariximizin zənginləşməsinə töhfə verərək, gənc rəssam nəslinin formalaşmasında və inkişafında mühüm rol oynayacaq.

Tədqiqatın obyektı və predmeti. Tədqiqat obyektı kimi Eldar Mikayılzadənin yaradıcılıq boyunca yaratdığı xalça kompozisiyaları götürülüb. Müəllifin əsərləri ilə yanaşı, rəssamın yaradıcılıq orijinallığı və inkişafı məsələlərinə toxunan çoxsaylı məqalələr, rəssamın yaradıcılığına dair rəylər və xüsusi araşdırmalar da tədqiqat obyektı seçilib.

Tədqiqatın predmetini Azərbaycanın Xalq rəssamı Eldar Mikayılzadənin çoxşaxəli yaradıcılığının xüsusiyyətlərinin, o cümlədən bu yaradıcılığın Azərbaycan incəsənətinin inkişafındakı rolunun və yerinin elmi cəhətdən əsaslandırılmış şəkildə müəyyənləşdirilməsi təşkil edir. Tədqiqatın predmetini həm də sənətkarın əsərlərində əks olunan bədii və yaradıcı təfəkkürünün xüsusiyyəti təşkil edir. Müəllifin konkret əsərlərinin nümunəsindən istifadə etməklə yaradıcılığın bu bədii xüsusiyyətlərinin təhlili ustadın yaradıcılıq orijinallığının öyrənilməsində prioritet istiqamətlərdən biridir.

Tədqiqatın məqsəd və vəzifələri. Tədqiqatın məqsədi rəssamın yaradıcılığının bütün müasir Azərbaycan incəsənəti və onun sonrakı inkişafı üçün dəyərini müəyyən etmək və elmi cəhətdən əsaslandırmaqdır. Bu elmi əsaslandırma Azərbaycan xalça sənətinin bütün inkişafına təsir göstərmiş rəssamın yaradıcılığının xarakterik bədii xüsusiyyətlərini müəyyən etməyi nəzərdə tutur.

Müəyyən edilmiş məqsəddən çıxış edərək tədqiqat qarşısında aşağıdakı vəzifələr qoyulmuşdur ki, onların həlli Eldar Mikayılzadə yaradıcılığının müasir Azərbaycan incəsənətinin inkişafındakı yeri və rolu sualına dolğun cavab verəcəkdir:

1. rəssamın həyatı boyu yaratdığı əsərləri toplamaq və sistemləşdirmək, yaradıcılığının əsas istiqamətlərini müəyyənləşdirmək;

2. Eldar Mikayılzadənin yaradıcılığında əsas stilistik xüsusiyyətləri tədqiq etmək;

3. rəssamın əsərlərinin əsas tematik komponentini müəyyənləşdirmək;

4. Azərbaycan xalça məktəbi ənənəsinin Eldar Mikayılzadənin yaradıcılığında əks olunması prinsiplərini araşdırmaq;

5. Eldar Mikayılzadənin xalça əsərlərində innovativ ideyaları üzə çıxarmaq;

6. Eldar Mikayılzadənin yaradıcılığında klassik ornamental xalçaların interpretasiya dərəcəsinə müəyyənləşdirmək;

7. elmi və fəlsəfi dəyərlərə əsaslanaraq sənətkarın süjet və tematik xalçalarının semantik məzmununu aşkar etmək;

8. portret xalçalarında xarakterik xüsusiyyətlərin dolğun əks edilmə dərəcəsinə müəyyənləşdirmək;

9. xalçaçının fəlsəfi-sufi müxtəlifliyinin dərin mənəvi aləminə və dindarlığına arxalanaraq, rəssamın dini və mənəvi mövzuların üstünlük təşkil etdiyi xalça əsərlərinə qiymət vermək;

10. müasir xalça sənətinin inkişafında Eldar Mikayılzadənin yaradıcılığının rolunu və əhəmiyyətini müəyyən etmək. Rəssamın yaradıcılıq irsini qiymətləndirərkən müasir milli və dünya sənətsüənəslığının metodologiyasına və nailiyyətlərinə əsaslanmaq.

Tədqiqat metodları. Tədqiqat işində tarixi-mədəni və tarixi-bədii yanaşmadan istifadə edilmişdir. Dissertasiya üzərində işləyərkən hərtərəfli tədqiqat metodundan istifadə edilmişdir, yəni vizual material hərtərəfli təhlil edilmişdir. Bundan əlavə, arxiv sənədləri öyrənilmiş və təhlil edilmiş, mətbuat mənbələri şərh edilmiş, müasir bədii tənqiddə dair elmi-nəzəri ədəbiyyat öyrənilmişdir.

Tədqiqat sənətkarın çoxşaxəli yaradıcılığının müxtəlif aspektlərini xarakterizə edən bir çox əsərin təhlilinə əsaslanır. Tədqiqat işində nəzərdən keçirilən problemlərin təhlilində bədii tənqidin ümummilli və ümumbəşəri dəyərlərindən, elmi-nəzəri müddəələrindən istifadə edilmişdir. Tədqiqat zamanı müasir

incəsənətin tənqidinə dair elmi-nəzəri ədəbiyyat tədqiq edilmiş, arxiv sənədlərinin, rəssamın əsərlərindən ibarət sərgilərin kataloqlarının, ustadın daxili və xarici muzeylərdə, eləcə də şəxsi kolleksiyalarda saxlanılan əsərlərin təhlili aparılmışdır. Eldar Mikayılzadənin yaradıcılığı ilə bağlı mövcud işlərin materialları ümumiləşdirilmiş və şərh edilmişdir. Problemin öyrənilməsində tarixi prinsip və xronoloji ardıcılıq nəzərdə tutulmuş, əsasən tarixi-müqayisəli metoddan istifadə edilmişdir. Beləliklə, dissertasiyada problemi tam həll etmək üçün materialların xronoloji prinsipə uyğun elmi təhlilinə üstünlük verilir.

Tədqiqatın metodoloji əsasını sənətsünaslıq təhlili təşkil edir. Bu proses zamanı ayrı-ayrı əsərlərin obrazlı-stilistik, bədii-stilistik, semantik və müqayisəli aspektləri ortaya çıxır. Bu istiqamətdə aparılan təhlil Eldar Mikayılzadənin yaradıcılıq təcrübəsində tipologiya və təkamül əsasında formalaşmış müxtəlif yaradıcı elementləri daha aydın müəyyən etməyə imkan verir. Seçilmiş müqayisəli analiz metodu həm rəssamın yaradıcılığının müxtəlif dövrlərində, həm də tədqiq olunan dövrün xalçası üzrə aparıcı rəssamların əsərlərinin cəlb edilməsi ilə Eldar Mikayılzadənin istedadının yeni çərçivələrinin və xüsusiyyətlərinin müəyyən edilməsi baxımından əhəmiyyətlidir. Xalça sənətinin öyrənilməsində xronoloji prinsipə riayət etmək sənətkarın yaradıcılıq xüsusiyyətlərindəki dəyişiklikləri izləmək baxımından vacibdir.

Müdafiəyə çıxarılan əsas müddəalar:

- rəssamın xalça yaradıcılığı həm texnologiya, həm də dekorativ tərtibat baxımından ənənəvi üsulların qorunub saxlanması ilə yanaşı, əsasən ornamental kompozisiyaların və klassik mövzuların yenidən düşünülməsi və şərh edilməsi ilə səciyyələnir;

- Eldar Mikayılzadənin süjetli xalça kompozisiyalarının üslubu Şərq, xüsusən də Təbriz miniatür rəssamlığı prinsiplərinə söykənən orta əsr süjetli xalçalarının ənənələrinə əsaslanır;

- rəssamın xalça əsərlərində klassik Şərq miniatürünün ənənələrinə və dini mövzulara müraciət üstünlük təşkil edir;

- rəssamın xalça əsərləri üçün mövzu və sujet seçimində onun dərin mənəvi dünyası və fəlsəfi-sufi estradasının dindarlığı təsir göstərir;

- portret kompozisiyaları yaradarkən müəllif klassik ornamental əsasa söykənir.

Tədqiqatın elmi yeniliyi:

- Azərbaycanın Xalq rəssamı Eldar Mikayılzadənin xalça sənəti ilk dəfə olaraq xüsusi tədqiqat obyektinə çevrilmişdir;

- Eldar Mikayılzadənin xalça kompozisiyalarının bədii xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi mövzusu ilk elmi əsərdir ki, burada ənənəvi ornamentin dekorativ axtarırlarının tədqiqi rəssamın yenilikçilik meylləri ilə birləşir;

- müəyyən olunub ki, xalçaçının yaradıcılıq üslubu həm ornamental, həm də süjet kompozisiyalarının həllinə fərdi yanaşmaya əsaslanır;

- məlum olub ki, rəssamın müxtəlif kultlara həsr olunmuş mövzuları əks etdirən xalça kompozisiyalarının bədii keyfiyyəti mövzuya akademik yanaşmadan improvizasiyaya keçidlə səciyyələnilir, miniatür rəsm texnikasına uyğun stilizasiyası müşahidə edilir;

- dissertasiyanın yeniliyi Eldar Mikayılzadənin Şəki silsiləsinin tədqiqidir ki, burada rəssam obraz və naxışlar seçərkən Şəki xan sarayının və Hüseyn xanın malikanəsinin (Şəkixanovlar evi) interyer tərtibatının elementlərinə əsaslanmışdır;

- Eldar Mikayılzadənin son illərdə yaratdığı, indiyədək təhlili aparılmayan xalça əsərləri ilk dəfə olaraq elmi dövriyyəyə daxil edilib;

- rəssamın bütün muzeylərdə və şəxsi kolleksiyalarda saxlanılan xalça kompozisiyalarının ətraflı sənətsünaslıq və semantik təhlili aparılmışdır;

- müəyyən olub ki, rəssamın əksər əsərlərinin əsas xüsusiyyəti xalça kompozisiyasının dinamikliyidir;

- müəyyən olub ki, ustad özünəməxsus əfsanəvi-tarixi, qəhrəmanlıq, epik, ornamental və lirik obrazlar dairəsi və folklor, nağıl dünyasına son dərəcə geniş müraciəti ilə seçilən milli romantizmə üstünlük verirdi;

- müəyyən olub ki, rəssam yeni xalça əsərləri yaradarkən müxtəlif Azərbaycan xalçalarının ənənəvi elementlərini cəsarətlə və

yaratıcılıqla birləşdirir ki, bu tip kompozisiya sxemində yeni dekorativ imkanların tapılır;

- məlum olub ki, rəssam portret obrazlarını yaradarkən ona obrazın səthi həllindən uzaqlaşmağa imkan verən işıq-kölgə modelləşdirmədən istifadə edir. Bu üsul rəssama subyektin psixoloji vəziyyətini çatdırmağa və son dərəcə canlı, ifadəli obraz yaratmağa imkan verir;

- müəyyən olub ki, rəssamın sevimli texnikası bir sıra süjetli xalçalarda xalça istehsalının mərhələli prosesindən istifadə etməkdir;

- məlum oldu ki, Eldar Mikayılzadənin yaratıcılığında çoxlu semantik eyhamlar, tapmacalar var. Mövzu və süjet seçimində sənətkarın dərin mənəvi dünyası və fəlsəfi-sufi rəngarəngliyinin dindarlığı təsir göstərmişdir.

Tədqiqatın nəzəri və praktiki əhəmiyyəti. Bu tədqiqat Azərbaycan incəsənətinin tarixini zənginləşdirir və Azərbaycan Xalq rəssamı Eldar Mikayılzadənin təsviri və dekorativ-tətbiqi sənətin ümumi inkişafındakı rolunu, yerini və yaratıcılıq metodunu müəyyənləşdirir. Tədqiqatın nəticələri və müddəaları Azərbaycan təsviri və dekorativ-tətbiqi sənətinin zənginliyini, növ və janrların diapazonunu, yaratıcılıq üslublarını genişləndirir.

Tədqiqat “Azərbaycan incəsənəti tarixi” və “Azərbaycan dekorativ-tətbiqi sənəti” xüsusi istiqamətləri üzrə incəsənət təmayüllü təhsil müəssisələrinin tələbələrinə tədris oluna bilər. Rəssamın yaratıcılıq təcrübəsi ilə bağlı müddəalar gənc rəssamlar üçün praktiki məsləhət ola bilər. Dissertasiya Eldar Mikayılzadənin yaratıcılığına həsr olunmuş tədqiqat işi kimi bu sahədə çalışan bütün şəxslər və dissertasiyada nəzərdən keçirilən problemlə maraqlanan geniş oxucu kütləsi üçün dəyərli mənbədir.

Aprobasiya və tətbiqi. Tədqiqatın əsas məzmunu, elmi müddəaları və nəticələri bir sıra elmi məqalədə öz əksini tapmış, müxtəlif səviyyəli elmi konfranslarda mövzu ilə bağlı axtarışları əks etdirən məruzələr dinlənilmişdir. Dissertasiya işindən sənətsünaslıq və xalça rəssamı ixtisaslarında təhsil alan tələbələrin tədrisi prosesində elmi tədqiqat işləri apararkən istifadə oluna bilər.

Dissertasiya işinin yerinə yetirildiyi təşkilatın adı. Dissertasiya Azərbaycan Rəssamlıq Akademiyasının “İncəsənət tarixi” kafedrasında yerinə yetirilib.

Dissertasiyanın struktur bölmələrinin ayrılıqda həcmi qeyd olunmaqla dissertasiyanın işarə ilə ümumi həcmi. Dissertasiya giriş, iki fəsil, dörd paragraf, nəticə və istifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. O cümlədən: Giriş – 15.802, 1.1. – 65.815, 1.2. – 32.941, 2.1. – 67.063, 2.2. – 26.850, Nəticə – 11.283 işarə olmaqla dissertasiyanın ümumi həcmi – 221.210 işarədən ibarətdir. Tədqiqatın məzmununu əks etdirən illüstrasiyalar isə albom şəklində dissertasiyaya əlavə kimi təqdim olunmuşdu.

DİSSERTASIYA İŞİNİN ƏSAS MƏZMUNU

Girişdə mövzunun aktuallığı, məqsəd və vəzifələri, işlənmə səviyyəsi, elmi yeniliyi, praktiki əhəmiyyəti, aprobasiyası, strukturu və həcmi haqda məlumat verilir.

Dissertasiyanın “**Eldar Mikayılzadənin yaradıcılığında klassik Azərbaycan xalçalarının interpretasiyası**” adlı I fəslin “**Eldar Mikayılzadənin ənənəvi ornamental xalçalarında dekorativ axtarışlar**” adlı **birinci paragrafında** qeyd olunur ki, Eldar Mikayılzadə Şərqi ornamentiə dair geniş və dərin bilikləri, həmçinin kompozisiyaların yaradılmasında qüsursuz harmoniya hissini, Azərbaycan xalçalarını digər bölgələrin xalçalarından fərqləndirən xalça koloriti bacarığını həm milli dekorativ sənətdən, həm də xalçanın görkəmli rəssamı və nəzəriyyəçisi, Azərbaycanın Xalq rəssamı Lətif Kərimovla sıx ünsiyyətdən götürmüşdür. Rəssamın yaratdığı ornamentli xalçalarda bir çox elementlər cəmlənmişdir ki, onların mənşəyi hətta erkən tarixi dövrlərdə də izlənilə bilər. Eldar Mikayılzadənin əsərlərində onlar həm üslubda, həm də xalçaların forma və məzmununda müəyyən transformasiyadan keçirlər. Bu gün inkişafında yeni çiçəklənmə dövrünü yaşayan toxuculuq texnikasının təkmilləşdirilməsi isə rəssamın dünyada böyük populyarlıq qazanan yüksək bədii sənət nümunələri yaratmasına imkan verir. 1977-ci ildə yaradılmış “Yeni Xilə” xalçasının əsas haşiyəsində böyük ştampların yaratdığı yeni

ornamental həll rəssamın fərdi yaradıcılıq dəst-xəttini müəyyənləşdirir. Rəssamın təxəyyülü məşhur kəndin məğrur, mərd insanların səciyyəvi dünyasına uyğun olaraq, bir-birinin irimiqyashı, sistemli şəkildə əvəzlənməsinin alovlu, əzəmətli əlamətləri ilə reallaşır. Əsas kətanda işarələnmiş bir sıra ştamplama elementlərində verilmiş həndəsi bitki elementləri haşiyənin tam bədii ifadəliyini təmin edir.

Ötən əsrin 80-ci illəri Eldar Mikayılzadənin xalça rəssamı kimi təşəkkül tapdığı dövr olmuşdur. “Bakı” adlı ornamental xalçasında Eldar Mikayılzadə məşhur kompozisiyanı yeni naxış həlli ilə zənginləşdirərək orijinal ornamental xalça yaradıb. Xalçanın bədii tərtibatı formasına görə arı pətəklərinə bənzəyən birləşmiş çoxbucaqlılardan ibarət hörmə şəbəkə “pətək” formasında “bəndirumi” kompozisiyası ilə təmsil olunur. Mərkəzi sahənin dominant hissəsi Bakı şəhərinin gerbi təşkil edir, onun yuxarı hissəsində əllərində alov tutan oğlan və qız təsvirləri və Bakının yaranma tarixi qeyd olunub. Xalçanın haşiyə zolağı paytaxtın qədim hissəsini – İçərişəhəri əhatə edən qala divarlarının simvolik təsvirlərindən yaradılmışdır.

Azərbaycan xalçalarının klassik kompozisiyalarının ornamental həllinin daha da yaxından öyrənilməsi rəssamı “Əfşan” xalçasının orijinal həllinə gətirib çıxarmışdır. Eldar Mikayılzadə stabil sxemə sadıq qalaraq daha da irəli gedərək xalçanın dekorativ tərtibatına spiral əsaslı “islimi” və “bulut” kimi elementləri daxil etmişdir. Növbəti “Əfşan” xalçası 1996-cı ildə yaradılmış ornamentalçı-rəssamın getdikcə artan ustalığının sübutudur və ornamental elementlərin aydın strukturu, ciddi simmetrik kompozisiyanın qrafik tərtibatı ilə seçilir. Medalyon kompozisiyasının bəzəyi ornamental formalardan, medalyon və günbəzlərin daxili məkanını sıx dolduran kiçik nəbati motivlərdən ibarətdir.

1990-cı ildə yaradılmış “Xətai” xalçası rəssamın əsl yaradıcılıq məharətinin nəticəsidir, onun dinamik kompozisiyası təfərrüatlarla zəngindir. Rəssam qaçan maralların, çırpınan quşların, orta tullanışda donmuş vəhşi heyvanların mürəkkəb rakursları, döyüşən canavarların poza və hərəkətlərini sərbəst şəkildə çatdırır, onlara

canlı ifadəlilik bəxş edir. Sənətsünas A.Sadıqovanın qeyd etdiyi kimi, *“müəyyən elementləri qarşı-qarşıya qoymaqla rəssam dünyanın ikililiyi haqqında fəlsəfi ideyanı önə çəkmişdir. Əsas ideya iki başlanğıcın – xeyirlə şərin mübarizəsidir”*.⁷

“Bürclər” xalçası (1991) Altay Respublikasındakı Pazırık mədəniyyətinin kurqanından arxeoloji tapıntının nəticəsində aşkar edilmiş, hazırda mövcud olan düyünlü xovlu xalçaların ən qədiminə həsr olunmuş unikal ithafdır. Eldar Mikayılzadənin yaratdığı xalça bürclərin diaqramı şəklində təqdim olunan Pazırık tapıntısının kvadrata yaxın formasını və dekorativ bəzəyini təkrarlayır. Xalçanın mərkəzi sahəsi bürcün bürclərini təmsil edən fiqurlarla doldurulmuş 24 kvadratdan ibarətdir. Bu kvadratlar təxminən üç min il əvvəl Babildə təqdim edilmiş və Unikodda qəbul edilmiş simvolik bürç işarələrilə bəzədilmiş zolaqla haşiyələnmişdir. İllər sonra Eldar Mikayılzadə yenidən “Bürclər” (1994) mövzusunda qayıdır. Rəssam bu dəfə xalçanın kompozisiyasını məşhur “Şeyx Səfi” xalçasından götürülmüş iri medalyon-göl olan ornamentlə zənginləşdirir.

Eldar Mikayılzadə öz yaradıcılığında İslamın sütunlarından birini yerinə yetirmək üçün nəzərdə tutulmuş və dini ayinlərin icrasında, dua zamanı istifadə edilən xalça əsərlərinə xüsusi diqqət yetirmişdir. Rəssamın 1993-cü ildə yaratdığı “Namazlıq” xovlu xalçası bu cür xalça məmulatlarının klassik nümunələrindən dekorativ tərtibatına görə bir qədər fərqlənir.

Ornamental forma haqqında dərin bilik, kompozisiyaların yaradılmasında qüsursuz harmoniya hissi, rənglərin həqiqi palitrası, eləcə də toxuculuq işinin təkmilləşdirilmiş texnikası haqqında biliklər müəllifə ənənəvi klassik xalça kompozisiyalarına yeni nəfəs verərək əsl sənət nümunələri yaratmağa imkan verir. Buna misal olaraq kompozisiyası formaların ustalıqla modelləşdirilməsi, bu növün ənənəvi klassik nümunəsinə uyğun seçilmiş, lakin müəllifin nöqteyi-nəzərindən həll edilmiş zəngin və müxtəlif dekorasiyanın mükəmməl icrası texnikası ilə seçilən “Pirəbədil” xalçasıdır. Rəssamın xalçanın kompozisiya strukturunda etdiyi dəyişikliklərə

---

⁷ Садыгова, А.А. Ковровое искусство Азербайджана II половины столетия / А.А. Садыгова – Баку: Тəknur – 2013 – с.89.

“ən qədim xeyirxahlıq rəmzi və firavanlıq rəmzi”⁸ olan qoç buynuzları şəklində “buynuz” elementlərinin bolluğu daxildir.

Eldar Mikayılzadə yerli xalçaçılıq tarixində ilk dəfə olaraq Şəki bölgəsinin zəngin ornamental ənənələrinə müraciət edib, burada rəssam obraz və naxış seçərkən Şəki xanları sarayının və Hüseyn xanın malikanəsinin (Şəkixanovların evi) interyer tərtibat elementləri ilə təmsil olunan yerli mühitin bədii resurslarına əsaslanıb.

Eldar Mikayılzadənin 13 xovlu xalçanın (“Dörd fəsil”, “Ləçək-turunc”, “Narlı”, “Adəm və Həvva”, “Şəbəkəli”, “Bəndirumi”, “Göllü”, “Şah ovu”, “Ovçu”, “Döyüş” və s.) daxil edilməsi yüksək rəssamlıq istedadının Heydər Əliyev Fondunun yaradıcılığına verdiyi qiymətin sübutudur. Bu xalça kompozisiyaları 2019-cu ildə Kannada Azərbaycan Mədəniyyəti Günləri çərçivəsində keçirilən “Yeni kəşflər: Azərbaycan xalçaçılığında yeni motivlər” adlı sərgidə nümayiş etdirilib.

Eldar Mikayılzadənin ornamental xalçalarına yekun vuraraq qeyd etmək lazımdır ki, rəssam öz əsərlərində Təbriz xalça məktəbinə xas olan klassik ornamental kompozisiyalara müraciət edir. Klassik ornamental kompozisiyaların geniş çeşidi yeni kompozisiyalarla tamamlanır, xalçaların dekorasiyasına yeni elementlər, motivlər və naxışlar daxil edilir.

Fəslin **“Eldar Mikayılzadənin portret xalçalarının ornamental tərkibi ilə təsvirin sintezi”** adlı ikinci paraqrafında Eldar Mikayılzadənin öz ifadəliliyi və obrazlı səslənməsi ilə seçilən, görkəmli elm və incəsənət xadimlərinin, müxtəlif tarixi dövrlərin və xalqların görkəmli nümayəndələrinin adlarının tarixə yazılması, ucaldılması məqsədlərinə xidmət edən xalça portretlərinin təhlili verilmişdir. Eldar Mikayılzadə XIV-XV əsr şairi İmadəddin Nəsiminin xalça portretini yaradarkən tarixi-etnoqrafik məlumatları nəzərə alaraq, böyük mistiki hər bir bəzək və dekorasiyadan məhrum geyimdə göstərmişdir.

---

⁸ Королев, К. Энциклопедия символов, знаков, эмблем. Расшифровка и толкование знаков и символов от простых и общепринятых до сакральных и многослойных. – Москва: Эксмо – Санкт-Петербург: Terra Fantastica. – 2005 – с.148

Eldar Mikayilzadənin 1982-ci ildə yaratdığı “Nizami” xalça kompozisiyası çox elementli və çoxfiqurludur. Bu kompozisiya şairin müxtəlif şeirlərindən götürülmüş personajların və heyvanların təsvirlərini əks etdirən xalça üzərində ifa olunan miniatür rəsm əsərinə bənzəyir. Beləliklə, xalçanın ümumi kompozisiyası təsviri sənət əsəri kimi qarşımıza çıxır.

“Rəsul Həmzətov” xalçası şairi yaradıcılığının yetkin dövründə təsvir edir. Şairin uzaqlara yönəldilmiş ilhamlı siması rəssam tərəfindən çox uğurlu verilib. Ritmik naxış xüsusilə mürəkkəbdir və rəng nüanslarının düşünülmüş olması bu xalçanı çox yaddaqalan edir. Xalçanın ara sahəsinin bədii-plastik işlənmə tərzinə haşiyə ilə üzvi şəkildə bağlıdır. Mavi-yaşıl tonlarda saxlanılan mərkəzi sahənin rəng sxemi və mürəkkəb, gözəl və ifadəli ornamentin ümumi rəng sxeminə uyğun gələn mənzərəli zərif rənglər güclü təəssürat yaradır.

Görkəmli xalçaçı-alim “Lətif Kərimov” un (1986) portreti dekorativ tağ fonunda müxtəlif çiçək və bitki motivləri, islimi və bulut xalça ornamentləri daxil olmaqla çərçivəli bucaqda verilmişdir. Şairin obrazı daxili psixologizm, güclü ifadəli xüsusiyyətləri ilə seçilir. Arxa planın bu cür düşünülməsi, qəhrəmanın psixoloji vəziyyətini daha aydın ifadə etməyə imkan verən detalların seçilməsində öz ifadəsini tapan mənzərəli sərtliyə səbəb olmuşdur.

Üzeyir Hacıbəyova həsr olunmuş xalçada bəstəkar obrazı açıq səhnə pərdəsi şəklində təqdim olunan tağlı bir taxçada verilmişdir. Uzağa yönəlmiş cəmlənmiş baxışda cəmiyyətin tərəqqi və kamilliyi ideyalarını müdafiə edən mütəfəkkirin, xalqının maariflənməsi uğrunda mübariz obrazını izləmək olar. Eyni zamanda, rəssam bəstəkarın psixoloji portretini təsvir etməyə can atır. Əsərin məqsədi musiqi xadimi, milli musiqi mədəniyyətinin banisi kimi Üzeyir Hacıbəyovun yaradıcılığını nümayiş etdirməkdir.

“Hillari Klinton” (1994) portretində uzaqlara qürurla və açıq şəkildə baxan bir qadının heyrətamiz nəcibliyi və gözəlliyi çatdırılır. Kompozisiya aydın, böyük həndəsi formalarda qurulub. Portret sərt düzbucaqlı çərçivə sahənin çox hissəsini tutur. Bu, ilk baxışda quruluq və qrafik keyfiyyət, islimi cizgilərin oyunu, onların plastikliyi və canlı ritmi ilə yumşalır. Rəssamın bu əsərində xalça

kompozisiyasında qəbul edilmiş səthi-dekorativ həll üçün xarakterik olmayan portret subyektinin xarici görünüşünün işıq-kölgə modelləşdirilməsinin olması ilə ifadə olunan eksperiment elementi var. Axtarışın intensivliyi rəssamı gözlərin və dərinliyin vurğulanmış maddi və enerjili modelləşdirilməsi ilə portretin həllinə gətirib çıxardı.

Eldar Mikayılzadənin eskizi üzrə toxunan digər xalça akademik Midhət Abbasovun portretidir ki, bu da özünəməxsus canlılığı və dinamikliyi ilə seçilir. Xalçanın fonunda neft quyularının, qazma qurğularının və neft nasoslarının görünüşü alimin fəaliyyət sahəsini əks etdirməyə xidmət edir. İnsanların ağır həyatı təkcə neftçilərin zəhmətində deyil, həm də ziyalı alimin narahat baxışlarında öz əksini tapmışdır.

Xalçaçının maraqlı əsərlərindən biri də “Bütün Qafqazın Şeyxülislamı Hacı Allahşükür Paşazadənin portreti” (1999) adlı xalça portretidir. Üzünü yana çevirmiş Şeyxülislam obrazının üstünlük təşkil etdiyi mərkəzçi kompozisiya dini liderə xas olan əlamətləri əks etdirir. Portret İslam dünyasını təcəssüm etdirən məscidlər və ərəb kalliqrafiyası ilə təqdim edilmiş Quran ayələri fonunda verilmişdir.

Din xadiminin obrazının təsirinin böyük emosional gücü “Moskva və Bütün Rusiyanın Patriarxı Aleksinin portreti” (1997) xalçasının bədii dəyərini təşkil edir. Rus Pravoslav Kilsəsinin on beşinci Primatının təsvirinin Rusiyada Patriarxlığın tətbiqindən bəri sədaqətlə verilməsi burada forma, kompozisiya, ənənəvi rəngləmə və texniki icranın sırf dekorativ anlayışı ilə birləşdirilir. Rəsmi güclü, ifadəli xətləri ilə rəssam obrazı monumentallaşdırır, ona xas olan gizli qüvvələri üzə çıxarır.

Azərbaycan xalçaçılarının portret qalereyasında Azərbaycan xalqının ümummillə lideri Heydər Əliyevin obrazı əsas yer tutur. 2003-cü ildə yaradılan xalçanın bütün sahəsini tamaşaçıya tərəf yarı çevrilərək kresloda oturan ölkə prezidentinin portreti tutur. Eldar Mikayılzadə portretin yozumunda təkcə bənzətməni deyil, həm də obrazı çatdırmaqda öz bədii ustalığını bizə nümayiş etdirməkdə davam edir. Beləliklə, rəssam adi bir güclü siyasətçi və dövlət xadimi obrazını deyil, daha çox adi bir insan, öz ölkəsinin vətəndaşı obrazını

yaratmağa nail olmuşdur. 2008-ci ildə Eldar Mikayılzadə ulu öndərin yeni portretini işləyib, bu dəfə fərqli kompozisiya yaradıb. Xalçanın ara sahəsinin mərkəzində Prezidentin məğrur obrazı canlanır. Arxa planda müxtəlif tarixi memarlıq abidələrinin təsvirləri ilə rəssam Azərbaycanın qədimliyini və tarixi keçmişini çatdırmağa çalışır. Xalçanın mərkəzi hissəsinin aşağı hissəsində bitki ornamentinin və kətəbdəki səkkizguşəli göl elementinin təsviri verilmişdir ki, bu da xalçanın kompozisiyasını məntiqi cəhətdən tamamlayır.

Rəssamlıqda “sərt üslub”un banilərindən və rəhbərlərindən biri, SSRİ Xalq rəssamı Tahir Salahovun əsəri əsasında və bilavasitə iştirakı ilə yaradılmış “Dədə Qorqud” xalça kompozisiyasını xüsusi qeyd etmək lazımdır. Bu əsər xalçaya ilk dəfə Eldar Mikayılzadə tərəfindən köçürülmüşdür. Xalçaçı rəssam Tahir Salahovun tablosunun rəng sxemini təkrarlayıb ki, bu da portretin xalçaya köçürülməsinə və klassik ornamentlərdən istifadə etməklə ona milli çalar verməyə kömək edib. Eldar Mikayılzadə Tahir Salahovun tünd kontrastlı xəttin köməyi ilə müstəvidə siluetinin gücləndirilməsində ifadə olunan “sərt üslub”unun xarakterik bədii ifadə vasitələrini qoruyub saxlamağa çalışıb, obrazın ifadəliliyinə və onun işıqlandırılmasına töhfə verib. Bu, kompozisiyadakı qarşılıqlı əlaqəni və ən əsası təsvir edilənlərin əhəmiyyətini və monumentallığını vurğulayır.

Beləliklə, portret kompozisiyaları yaradarkən müəllif klassik ornamental əsasa söykənir. Xalçanın ara sahəsinin ənənəvi olaraq sırf portret hissəsinə və portretin altındakı boşluğa bölünməsi müəllifə əsərin əsas obyektinin dominantlığını qoruyub saxlamağa imkan verir. Rəssam həmişə mütənəsibliyə riayət edir, kompozisiyanın bütün elementlərini bərabərləşdirir, bu da tətbiqi sənət obyektləri üçün çox vacib olan ümumi dekorativ səslənməsinə səbəb olur.

II fəsil – “Eldar Mikayılzadənin süjet-tematik xalçalarında novatorluq təmayülləri” iki paragrafdan ibarətdir, bunlardan birincisi – **“Eldar Mikayılzadənin süjetli kompozisiyalarında klassik Şərq miniatürünün ənənələrinin qorunması”** rəssamın klassik Şərq miniatürələrinə əsaslanan ənənələrin davamlı şəkildə qorunub saxlandığı müşahidə olunan

süjetli xalçalarına həsr edilmişdir. Bu, Təbriz məktəbinin orta əsr miniatür rəsm üslubunda şərh olunan incə rəng, nəfis və melodik ornament, zərif kompozisiya naxışları ilə xarakterizə olunan dekorativ bir quruluşdur.

O, 1979-cu ildə toxunmuş məşhur xalçalarından birini Azərbaycanın Xalq rəssamı Səttar Bəhlulzadəyə həsr edib. Bu xalçada Eldar Mikayılzadə Səttar Bəhlulzadənin üslubunda çəkilmiş rəsm və eskizlərdən istifadə edib. Sənətşünas A.Sadıqovanın qeyd etdiyi kimi, bu xalçanı fərqləndirən cəhət ondan ibarətdir ki, *“E.Mikayilov Səttar Bəhlulzadənin rəsm üslubundan – ştrixləmədən istifadə edir”*.⁹

Eldar Mikayılzadə “Şəbi-Hicran” (1981) xalçasında Məhəmməd Füzulinin uğursuz sevginin məşhur tarixinə həsr olunmuş “Leyli və Məcnun” adlı unikal süjet kompozisiyasını təcəssüm etdirmişdir. Xalçanın ara sahəsi kompozisiyanın dominant xüsusiyyətinə – təsviri, ağ saqqalı və ağ çalması qanadlı islimi elementlərindən ibarət böyük Füzuli obrazına söykənən üç ağacın dolama gövdələri ilə bəzədilib. Çoxəsrlik ağacların tacları *“oksigen, zəka, enerji anbarı kimi bitkilərin bir yaşıllığına birləşərək, yaxşılıq və sülh rəmzləri ilə əlaqələndirilə bilən ağ saqqal və qaşları olan bir ağsaqqalın siluetini yaradır”*.¹⁰ Rəssamın belə bir alleqoriyaya müraciəti böyük Füzulinin real obrazının olmamasıdır.

İllər sonra rəssam yenidən bu obraza qayıdıb, Füzuli dünyasını yeni tərzdə açmağı bacarıb. O, Füzulinin poetik dünyasını özünəməxsus şəkildə canlandırır. Müxtəlif təsvirlər və ornamentlərlə “çərçivələnmiş” portret öz mənəvi dünyasını təmsil edir. Eldar Mikayılzadənin yaratdığı Füzuli obrazı xalqın qərq olduğu bəlalardan, müsibətlərdən əziyyət çəkir.

---

⁹ Садыгова, А.А. Ковровое искусство Азербайджана II половины столетия / А.А. Садыгова – Баку: Тəknur – 2013 – с.80.

¹⁰ Мир-Багирзаде, Ф.А. Сюжетные ковры Эльдара Микаилзаде и значимые в них символы. Сучасне ісламознавство: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, 2020. №2. С.34–44. e-mail: faridamb2013@gmail.com DOI: 10.25264/2707-4013-2020-2-34-44 Journal of the Modern Islamic Studies: scientific journal. Ostroh: Publishing NaUOA, 2020. № 2. ISSN 2707-4013 СТАТТИ / ARTICLES 35 © Мир-Багирзаде Фариде Алтай кызы – с.37.

“Azərbaycan” (1981) xalçası sərkərdə və şair, Azərbaycan Səfəvilər dövlətinin banisi Şah İsmayıl Xətəinin saray həyatına həsr olunub, burada bütün obrazlar miniatür rəssamlığının əsas qanunlarına uyğun olaraq canlı və janr detalları ilə çətdirilib. Xüsusilə diqqətəlayiq məqam, hərəkətin baş verdiyi zəngin mənzərədir, ona şərti fon kimi deyil, kompozisiyanın üzvi hissəsi kimi baxılır.

Təbriz miniatür rəssamlığının klassik irsi Azərbaycanın zəngin musiqi irsindən bəhs edən “Azərbaycan musiqi korifeyləri” (1985) xalçasının kompozisiyasında öz əksini tapmışdır. Rəssam belə bir kompozisiya və obrazlı həll tapır ki, süjetin məzmununu qabarıq şəkildə və dərinləndirən açar bilsin. Sultan Məhəmmədin yaradıcılığına xas olan fiqurları qapalı bir dairədə yerləşdirmək üçün kompozisiya texnikasından istifadə edərək sənətkar məkan və əzəmət təəssüratı yaradır. Adı çəkilən xalçanın analoqu elə həmin ildə (1985-ci ildə) yaradılmış “Azərbaycan poeziya korifeyləri” xalçasıdır ki, burada da rəssam dairəvi kompozisiyaya müraciət edərək, burada da rəssam Şah İsmayıl Xətəinin başçılıq etdiyi poeziya nümayəndələrini kvadrat xalçanın ətrafında dairəvi kompozisiyada yerləşdirmişdir.

Həyatın sonsuz hərəkəti ideyası rəssamın “Əbədiyyət” (1989) xalça kompozisiyasında təcəssüm olunur. Eldar Mikayılzadə yaradıcılığını bu fəlsəfi konsepsiya ilə adlandırmaqla diqqəti bir çox fəlsəfi sistemlərdə qəbul edilən, kosmoqonik və tarixi məzmunun sonsuz təkrarı kimi təqdim olunan dünyanın əbədiliyinə diqqəti yönəltməyə çalışıb. Zaman keçdikcə nə başlanğıcı, nə davamı, nə də sonu olmayan əbədiyyət, zamana tabe olmayan bir varlığın xüsusiyyəti və vəziyyətidir.

Eldar Mikayılzadənin yaradıcılığında şam obrazı diqqəti çəkir. Yanan, əriyən şam həqiqətən ustadın müxtəlif əsərlərini bəzən sürrealizm elementləri ilə birləşdirən leytmotivdir. 1989-cu ildə yaradılmış “Şam” xalçası Füzuliyə həsr edilmişdir. Eldar Mikayılzadə öz qəhrəmanını poetik mücərrəd formada təqdim edib. Xalçanın süjeti iki sevgilinin faciəvi taleyindən bəhs edir. Bu kompozisiya Füzulinin şam kimi əriyən poeziyasını əks etdirir.

Eldar Mikayılzadənin “İki zirvə” əsəri Məhəmməd Füzulidən və misilsiz muğam ifaçısı Alim Qasımovdan ilham alması, bəlkə

də yaranmazdı. “İki zirvə” (2003) kompozisiyasının əsas fiquru müdriklik və yetkinlik obrazıdır. Kompozisiyanın yuxarı hissəsində iki nəfər – söz sənətinin dahisi Məhəmməd Füzuli və onun sözlərindən səs möcüzəsi yaradan nadir muğam ustası Alim Qasimov dayanır.

“Sirlər xəzinəsi” (1992) xalçasında dahi Nizami Gəncəvinin “Xəmsə” poemasından götürülmüş bir səhnə təsvir edilmişdir. Üfüqi bir şəkildə açılan xalça, Nizaminin ibrətamiz hekayələrindən birinə həsr olunmuş “Nuşirəvan və bayquş” süjetini nümayiş etdirir: Sasani hökmdarı Nuşirəvan vəzirliyi ilə çarın tabeliyindəki kəndlərdən birinin evlərinin xarabalıqlarında oturan iki bayquşun söhbətinin şahidi olur. Poemaya görə, Nizami vəzirin ağzı ilə xalqı yoxsulluğa düşürən padşahların haqsızlığını pisləyir.

Rəssamın digər bir məşhur kompozisiyası “Muğam” xalçasıdır (1991). Süjet Toğrul Nərimanbəyovun “Musiqçilər” kompozisiyasına əsaslanır. Rəssam xalça üzərində dəzgah rəsmini göstərməyə çalışıb. Haşiyədəki ornamental elementlər ümumi kompozisiyanı tamamlayır. Dekorativ konsepsiya həm də bədii baxımdan süjet xəttini və onun semantik əsasını tamamlayır.

Eldar Mikayılzadə xalçaların necə toxunduğunu göstərmək üçün xalça yaratmaq ideyasını həyata keçirən ilk rəssamdır. Bu mövzuya həsr olunmuş ilk əsər xalçanın hazırlanması prosesini mərhələ-mərhələ göstərən “Yaranış” (1984) xalça kompozisiyasıdır. İllər sonra Eldar Mikayılzadə yenidən bu mövzuya müraciət edir. “Yaradılış” (2010) xalça kompozisiyasında da rəssamın personajların hərəkətlərini, pozalarını və jestlərini çatdırmaq məharəti, kənd həyatının məişət və etnoqrafik təfərrüatlarının geniş əksini tapmışdır. Xalça rəssamın eskizi əsasında toxunub və müəllif tərəfindən rəsm əsəri kimi həll edilib. Nəqli xarakter daşıyan xalça kompozisiyası qoyun otarmaqdan tutmuş bazarda məhsul satışına qədər xalça istehsalının bütün prosesini əks etdirir.

Orta sahəsi natürmort janrında həll olunan “İthaf” xovlu xalçası diqqəti cəlb edir. Burada görkəmli Azərbaycan mənzərə rəssamı Səttar Bəhlulzadənin öz əsərlərində ən çox istifadə etdiyi sevimli əşyalar təqdim olunur. Bütün bu kompozisiya çiçəklənən bir bağın fonunda təqdim olunur. Onun zərif xətilərlə zənginləşmiş budaqları

məndi-rumi kompozisiyada iç-içədir. Burada rəssam ov səhnələri ilə təmsil olunan orta əsr miniatür rəsmlərindən götürülmüş süjetlərin fraqmentlərini təqdim etmək üçün özünün sevimli üsulundan geniş istifadə edir.

Rəssamın “Samanyolu” – “Kəhkəşan” əsəri müəyyən maraqlı doğurur; onun şəxsi dünyagörüşünün bədii-fəlsəfi əksi kimi çıxış edir və müasir Azərbaycan xalçaçılığının inkişafında böyük yenilik sayıla bilər. Bu əsər xalçaçının yaradıcılıq imkanlarının hüdudsuz olduğunu nümayiş etdirir. Rəssam təsvirləri kainatın idrakına yönəlmiş bürcləri və göy cisimlərinin müxtəlif formalarını bəzək kimi istifadə edir.

Sonda onu da vurğulamaq lazımdır ki, ornamental xalçalara xas olan kompozisiya quruluşu ənənələrini davam etdirən Eldar Mikayılzadənin süjet xalçaları üfüqi simmetriya prinsipi ilə bəzədilmişdir. İnsanların və heyvanların eyni tipli fiqurlarının sonsuz təkrarlanması paralel taramada verilir, təsviri motivlər formaların həndəsi təsviri, rəngin şərtiliyi və müəyyən ritm ilə xarakterizə olunur. Burada qədim xalçaçılıq ənənələrinə əsaslanan aydın formalar, ciddi mütənəsnəlik, koloritin ritmliliyi var. Eldar Mikayılzadənin hazırladığı müasir süjet xalçası həm bədii vasitələrin, həm də mövzuların seçilməsində novatorluq meyli ilə xarakterizə olunur.

II fəslin “Eldar Mikayılzadənin yaradıcılığında dini mövzular” adlı ikinci paragrafında Eldar Mikayılzadənin yaratdığı xalça kompozisiyalarının mövzu və süjet seçimində çox vaxt sənətkara xas olan dərin mənəvi aləmdən, fəlsəfi-sufi rəngarəngliyinin dindarlığından təsirləndiyi qeyd olunur. Dərin dindar olan, islam dininin prinsip və doqmalarına ciddi əməl edən Eldar Mikayılzadə bir sıra yaradıcılığını din mövzusuna həsr etmişdir. Söhbət təkəcə İslamdan getmir. Onun xalça əsərlərində İslam, Xristianlıq və Yəhudiliyə həsr olunmuş süjetlər öz əksini tapmışdır. Bu baxımdan İslam dinində mühüm hökmlərə həsr olunmuş “İslamın beş sütunu” (1992) xalçasını qeyd etmək yerinə düşər. Şəriətin əsas hökmləri olan İslamın beş sütunu bütün müsəlman möminlər üçün vacib olan İslamın əsasını təşkil edir. İslamın beş sütununa şəhadət, dualar (namaz), sədəqələr (zəkat), oruc (Saum) və Həcc (Həcc ziyarəti) daxildir. Mərkəzi sahənin

kompozisiyasının üstünlük təşkil edən xüsusiyyəti müsəlmanların ziyarətگاهی olan “Əl-Beytül-Haram” (ərəbcə: “Müqəddəs Ev”) Məkkədəki əl-Həram məscidində yerləşən və İslamın son sütunu olan Həcc zamanı zəvvarların toplaşdığı Kəbədir.

Rəssam xarici ölkələrdən aldığı sifarişlər əsasında əsərlər yaradır. Rusiya Pravoslav Kilsəsinin Xilaskar Kilsəsi rəssama “Xilaskar” (1995-1997) adlı xalça sifariş verib. Rəssam İsa Məsih peyğəmbərin həyatı ilə əlaqəli hadisələri – anadan olması, valideynlərinin – anası Məryəm və atası Yusifin körpəlik illərini həvəslə canlandırır. Sonra vəftiz təsviri, Məsihin şagirdlər və həvarilərlə ünsiyyəti əks olunub. Nəhayət, Məsihin və həvarilərinin çarmıxa çəkilməsi və yüksəlişi canlandırılır. Təsvir edilən türbənin memarlığı və kompozisiyaya daxil edilən mənzərə də kompozisiyanın dolğunluğunu artırır.

Dini mövzu Eldar Mikayılzadənin “Peyğəmbərlərin şəcərəsi” (1998) xalçasında da davam etdirilmişdir. Kompozisiya üç peyğəmbərin – yəhudi peyğəmbəri, yəhudiliyin qanunvericisi və banisi Musanın, xristianlıqda Allahın oğlu İsanın və həyatı ağır sınaqlar və əzablarla dolu olan İslamın banisi və mərkəzi siması Məhəmmədin missiyasına həsr olunub. Xalçanın ara sahəsinin aşağı hissəsində yerləşən həyat ağacının gövdəsində ərəb xəttatlığı ilə peyğəmbərlərin adları həkk olunub. Həyat ağacı, sanki, kompozisiyanı iki yarıya bölür, onun sol hissəsi İsanın doğulduğu andan yetkinliyə və çarmıxa çəkilməsinə qədər olan həyatına həsr edilmişdir. Ağacın sağ tərəfində qamışlıqda beşikdə tapılan Musa peyğəmbərin həyatı, böyüməsi, hicrəti və əsa vasitəsilə göstərdiyi möcüzələr göstərilir.

Eldar Mikayılzadənin hazırda Təl-Əvirdə saxlanılan “Tövrat” (1999) xalça kompozisiyası yəhudi peyğəmbəri və qanunvericisi, yəhudiliyin banisi Musa peyğəmbərin həyatına həsr olunub. Çoxfiqurlu kompozisiya sarayda Musa peyğəmbərin doğulmasına və uşaqlığına, peyğəmbərliyə həsr olunmuş gündəlik detallarla zəngindir. Nəqli obrazlı dil tamaşaçını rəssamın Misirin on edamına, insanların Misirdən çıxışına, Musaya Tövratın verilməsinə, günaha və kəffarəyə həsr etdiyi hər bir motivə diqqətlə baxmağa məcbur edir. Kompozisiyanın dekorativ bütövlüyü bir mənzərə ilə ustalıqla

birləşdirilir, bunun fonunda səhrada gəzinti, əsa və qaya ilə sınaqlar nümayiş etdirilir. Rəssam Musanın hekayətini onun sərgərdanlığının tamamlanması, peyğəmbərin israillilərə gəlişi, göstərdiyi möcüzələr və Tövrətin köməyi ilə israillilərə göstərişləri ilə tamamlayır.

Nümayəndələri Musa, İsa və Məhəmməd peyğəmbərlər olan Qüds torpağında üç dinin – Yəhudilik, Xristianlıq, İslam dininin mənşəyini də verən “Üç peyğəmbər” (2004) xalçasında peyğəmbərlər mövzusu davam edir. Xalçanın ara sahəsinin yuxarı hissəsində səmada uçan peyğəmbərlərin fiqurları verilmişdir. Kompozisiyanın mərkəzi müsəlman ziyarətgahı – Qüdsdəki Qübbətüs-Səhra məscidi – Qaya günbəzi ilə bəzədilib. Kompozisiyanın aşağı hissəsi yuxarıya doğru ucalan incə çinar vasitəsilə şərti olaraq iki simmetrik hissəyə bölünüb, burada Qüds torpağında üç dinin – Xristianlıq, Yəhudilik və İslam dinini dünyaya gətirmiş üç peyğəmbərin tarixi və şəcərəsi təqdim olunur.

Eldar Mikayılzadənin “İsanın meracı” (2000) adlı digər xalçası Moskva və bütün Rusiyanın Patriarxı Üçlük məbədinin həyəti üçün yaradılmışdır. Xalçanın tərkibi İsa Məsihin Peyğəmbərin meracı epizodunu əks etdirir. Kompozisiyanın dominantını xalçanın ara sahəsinin yuxarı hissəsində təsvir edilmiş peyğəmbərin monumental fiquru təşkil edir. Səmaya yüksələn Məsih ağappaq görünüşdə başının üstündə parlayan bir işıltı və şəhid üzü ilə görünür. Aşağıda çətin sınaqlarla dolu peyğəmbər İsa Məsihin yolu, eləcə də çarmıxa çəkilmiş həvari Andrey və Pyotr, Amaseyalı şəhid Kleonik göstərilir. Ciddi simmetrik kompozisiya kompozisiyanın aşağı kənarının hər iki tərəfində tağvari açılışlarla balanslaşdırılmışdır, onlardan birində mələklərin əhatəsində İsa Məsihin ölümünə kədərlənən və yas tutan Məryəmin təsviri və xalçanın kənarları boyunca uzanan qədim rus əlifbası ilə İncil kəlamları olan kitablar əks olunmuşdur.

“Bismillahir-rəhmanir-rəhim” (2003) xalçası Allahın 99 adına həsr olunmuşdur. Xalçanın ara sahəsi tamamilə dörd şaquli cərgə ilə örtülmüş və “Kətəbəbəndlik” kompozisiyasını təşkil etmişdir. Həndəsi ornamentlərə bənzəyən kətəbələrdə Qurandan ərəb qrafikası ilə müxtəlif xəttatlıq üslublarında – kufi, süls, nəsx, nəstəliq xətləri ilə yazılmış sətirlər var. Xalçanın iki kiçik haşiyəsi həndəsi

elementlərdən, ana haşiyəsi isə İn-Yan prinsipi ilə düzölmüş oxvari motiflərinin təkrarlanmasından əmələ gələn, sonsuzluğu və yaranışı müəyyən edən axar su işarəsi şəklində təqdim olunur.¹¹

Eldar Mikayılzadənin yaratdığı iki orijinal xalça böyük maraq doğurur ki, onlardan birincisi “On dörd məsumun təvafı” adlanır. Xalçanın dörd tərəfində Qurani-Kərimin Əhli-Beytindən götürölmüş ayələr toxunub. Dörd mələk tərəfindən vəzifələrin icrasının təsviri də var.

Bu xəttatlığın mütəxəssisi olan Eldar Mikayılzadə qədim zamanlardan müsəlman dünyasında ilahi bəzək sayılan Qurani-Kərim yazısını öz əsərlərində cəsəratlə təqdim edir. Çox vaxt rəssam öz obrazlarını bəzəkli xəttatlıq şəklində təqdim edir. Buna misal olaraq orijinal xalça əsəri olan “Səcdə” əsərini göstərmək olar. Burada Eldar Mikayılzadə özünəməxsus xəttatlıqdan istifadə edərək səcdədə mömin obrazı ilə assosiasiya yaradır. Unikal xəttatlıq rəsm laylı qayaların, çiçəkli ağacların, ağaclardakı ecəzkar quşların, maral qrupunun plastikliyi ilə orta əsrlər Təbriz miniatürlərinə xas olan ecəzkar mənərə fonunda təqdim olunur. Xalçanın dörd kənarında Qurani-Kərimdə Əhli-Beytlə bağı ayələr toxunub. Vəzifələrini yerinə yetirən dörd mələyin təsviri də var.

Beləliklə, dini mövzulara həsr olunmuş xalça kompozisiyaları öz ifadəliliyi və emosional təsir gücü ilə seçilir, bədi keyfiyyəti mövzuya akademik yanaşmadan ştrix və xətlərin improvizasiyasına keçidi ilə səciyyələnilir, miniatür rəngkarlıq texnikasının stilizasiyası müşahidə olunur. Dini mövzulu xalçaların, eləcə də rəssamın rəngkarlıq kompozisiyalarının koloristik sxemi eyni rənglərin ritmik təkrarlanması ilə fərqlənən rəngarəng quruluşu incə ritm və major səsliliyi ilə fərqlənən lokal boyalardan istifadə miqdarı ilə xarakterizə olunur.

Nəticədə tədqiqatın əsas müddəaları ümumiləşdirir:

1. rəssamın ornamental xalçaları Təbriz xalça məktəbinə xas olan klassik ornamental kompozisiyalara əsaslanır, eyni zamanda,

---

¹¹ Muradov, V.A. Semiotika. Azərbaycan xalçalarında tətbiq edilən işarələr və onların anlamı // - Bakı: “Azərbaycan xalçaları”, cild 2, №5, 2012, s.89.

onların böyük rəngarəngliyi yeni kompozisiyalarla tamamlanır, xalçaların dekorasiyasına yeni elementlər, motivlər, naxışlar daxil edilir;

2. Eldar Mikayılzadə ornamental xalçaların ənənəvi kompozisiyalarına əsaslanaraq süjet xalçalarını üfüqi simmetriya prinsipi ilə bəzəyir, burada aydın formalar, ciddi mütənəsiblik, ritmik kolorit qədim xalçaçılıq ənənələrinə söykənir;

3. Eldar Mikayılzadə süjet xalçalarında klassik şərq miniatür ənənələrinin sarsılmaz qorunmasına sadıqdır. Onların dekorativ quruluşu, Təbriz məktəbinin orta əsr miniatür rəngkarlığı üslubuna xas zərif rəngləri, incə tərtibatı, zərif naxışlı kompozisiya ilə səciyyələnilir;

4. Eldar Mikayılzadənin xalça portretləri ifadəliliyi və obrazlı səslənməsi ilə seçilir, görkəmli elm və incəsənət xadimlərinin, müxtəlif tarixi dövrlərin və xalqların görkəmli nümayəndələrinin adlarının tarixə yazılmasına, uca tutulmasına xidmət edir;

5. xalça rəssamının xüsusi xidməti Şəki bölgəsinin zəngin ornamental ənənələrinin yerli xalçaçılıq tarixinə daxil edilməsi olub ki, burada rəssam təsvir və naxış seçərkən Şəki Xan sarayının və Hüseyn xanın malikanəsinin (Şəkixanovların evi) interyer tərtibat elementlərinə müraciət olunub;

6. xalça portret kompozisiyalarını yaradarkən rəssam xalçanın ara sahəsinin ənənəvi olaraq sırf portret hissəsinə və portretin altındakı boşluğa bölünməsi ilə xarakterizə olunan klassik ornamental əsasa əsaslanır ki, bu da müəllifə əsərin əsas obyektinin dominantlığını qoruyub saxlamağa imkan verir;

7. sənətkarın dərin mənəvi dünyası və dindarlığın fəlsəfi-sufi müxtəlifliyi, ifadəliliyi və emosional təsiri ilə seçilən dini mövzulara həsr olunmuş xalça kompozisiyalarının mövzu və sujet seçiminə təsir göstərmişdir;

8. rəssamın müxtəlif kultura həsr olunmuş hekayələri əks etdirən xalça kompozisiyalarının bədii keyfiyyəti, mövzuya akademik yanaşmadan improvizasiyaya keçid ilə xarakterizə olunur, miniatür rəsm texnikasının stilizasiyası müşahidə edilir;

9. rəssam xalça əsərləri üzərində işləyərkən toxunmanın texniki icrasına xüsusi diqqət yetirir, burada əsas şərt toxuculuğun yüksək

sıxlıgıdır və təbii boyalardan istifadədir. Realistik təsvirlər üzərində işləyərkən usta nazik sapı yarıya qatlamaq və uclarını 8 hissəyə bölmək texnikasından istifadə edir.

Dissertasiyanın əsas müddələri müəllifin aşağıdakı nəşrlərində öz əksini tapmışdır:

1. Xalq rəssamı Eldar Mikayılzadənin yaratdığı xalça əsərlərinin bədii cəhətləri // - Naxçıvan: “Axtarışlar”. AMEA-nın Naxçıvan bölməsi İncəsənət, Dil, Ədəbiyyat İnstitutu – 2019, №2, cild 10 – s.170-175.

2. Элементы исторического жанра в творчестве Эльдара Микаилзаде // - Naxçıvan: “Axtarışlar”. AMEA-nın Naxçıvan bölməsi İncəsənət, Dil, Ədəbiyyat İnstitutu – 2022 – №1, cild 16 – s.281-284.

3. Художественные особенности монументально-оформительных работ народного художника Эльдара Микаилзаде // - Naxçıvan: “Axtarışlar”. AMEA-nın Naxçıvan bölməsi İncəsənət, Dil, Ədəbiyyat İnstitutu – 2022, №2, cild 16 – s.174-178.

4. Художественные особенности ковра «Млечный путь» народного художника Эльдара Микаилзаде // - Bakı: “Elmi əsərlər” Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti – 2022, №31 – с.148-153.

5. Интерпретация классических азербайджанских ковровых композиций в творчестве Эльдара Микаилзаде // - Bakı: “Mədəniyyət dünyası” Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti – 2022, XXXI – с.146-151.

6. Сюжетное разнообразие в ковровых произведениях народного художника Эльдара Микаилзаде // - Bakı: “Sənət Akademiyası” Bakı Xoreoqrafiya Akademiyası – 2022, № 1 (16) – s.64-75.

7. Художественные особенности коврового творчества народного художника Эльдара Микаилзаде // - Bakı: “Sənət Akademiyası” Bakı Xoreoqrafiya Akademiyası – 2022, № 3 (18) – s.99-107.

8. Разносторонность творчества Эльдара Микаилзаде // – Poland: Miedzynarodowe czasopismo naukowe. Poland – 2022, №2(125) Czesc 2 – p.6-8.

9. Тема религии в живописи Эльдара Микаилзаде // - Bakı: “Qalib ölkə, qəhrəman xalq”. Doktorant və gənc tədqiqatçılarının Respublika elmi-nəzəri konfransı. Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti – 2022. 11 yanvar – s. 281-286.

10. Известные личности в ковровых портретах Эльдара Микаилзаде // - Bakı: “Müasir informasiya məkanında turizmin dayanıqlı inkişafı və sosial-mədəni innovasiyalar” adlı konfrans. Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti – 2023, 26 may – s. 577-582.

11. Поиски выразительности в сюжетных коврах народного художника Эльдара Микаилзаде // “15th China to Adriatic Turkish Word”. International Scientific Research Congress – 2024, 7-9 января – с. 203-206.

12. Образы классиков азербайджанской литературы в ковровом творчестве Эльдара Микаилзаде // – Владимир: «Историческая память и культура как ресурс гражданского единения народов» - 24 августа 2024 г. – с. 343-347.

Dissertasiyanın müdafiəsi 30 oktyabr 2025-ci il saat 14.00-da Azərbaycan Rəssamlıq Akademiyası nəzdində FD 2.34 Dissertasiya şurasının iclasında keçiriləcək.

Ünvan: Azərbaycan Rəssamlıq Akademiyası, AZ 1029, Bakı şəhəri, Heydər Əliyev prospekti 26.

Dissertasiya ilə Azərbaycan Rəssamlıq Akademiyasının kitabxanasında tanış olmaq mümkündür.

Avtoreferatın elektron versiyaları Azərbaycan Rəssamlıq Akademiyasının rəsmi internet saytında yerləşdirilmişdir.

Avtoreferat 30 sentyabr 2025-ci il tarixində zəruri ünvanlara göndərilmişdir.

Çapa imzalanıb: 10 sentyabr 2025

Kağızın formatı: A5

Həcm: 46.667

Tiraj: 30